

2. F. F. 2. S.
DISSERTATIO GRADUALIS
De

**PHILOSOPHIA
CHRISTIANA**

Quam
*Consentiente Ampliff. Fac. Philos. in Reg.
Acad. Aboens.*

Sub PRÆSIDIO

HENRICI HASSEL,
Eloqv. Profess. Reg. & Ordin.

Publico examini submittit

S:æ R:æ M:tis ALUMNUS
JONAS BERGENHOLTZ

Wexionia. Gorbuc.

Ad diem XXII. Aprilis Anni
MDCCLXXXVII.

loco horisque solitis.

ABOÆ, Exc. Joh. Kiæmppe, R. Ac. Typ.

S:æ R:æ M:tis

MAGNÆ FIDEI VIRO

Reverendissimo

PATRI ac DOMINO,

**D_N. GUSTAUO
ADOLPHO
HUMBLE,**

S. S. Theol. DOCTORI consummatissimo, Diœceseos Wexioniensis EPISCO-
PO Eminentissimo, Vener. ibid. Senatus
Ecclesiastici PRÆSIDII Gravissimo, Gymn.

& Schol. per Diœcesin EPHORO

Adeuratissimo,

MÆCENATI MAXIMO.

*Q*uemadmodum ea est ratio atque conditio
omnis eruditionis humanæ, ut nisi sobria
sit & sana, omnem prorsus dignitatem amit-
tat, & id quidem jure meritoque; ita mor-
tales omni ope anniti decet, ut in scientiis
philosophicis integritas & puritas obtineatur
& conservetur. In ceteris vero huic præcipue
instituto conducit verbi Divini inter philoso-
phan-

plaudum pia consideratio, qua fieri potest, ut duo illa lumina magna revelationis & rationis ad felicitatem & huius vitae & futurae, veram solidam & constantem progignendam, in orbe Christiano amice concurrant. Huc tendunt tenues nostrae cogitationes in levissimo hocce exercitio. Et quum vel ex publicis scriptis Tuis, Reverendissime Pater, constet, quanti sobriam & sanam doctrinam, tam Theologicam quam Philosophicam facias, spem concipio certissimam, dignus conatum hunc benigne adspicere, eodemque me favore complecti, quem antea ore, literis & ipso denique opere erga me sapienter declarasti. Meum erit pro Tua & totius nobilissimae familiae perpetua inoolumitate, salute & felicitate vota fundere calidissima. Ero dum spiritus hos regit artus

REVERENDISSIMI PATRIS

Humillimus cliens

JONAS BERGENHOLTZ.

Maxime Reverendo atque Amplissimo Domino,
Dn. OLAVO OSANDRO,
S. S. Theol. Doctōri celeberrimo, & Di-
cecef. Wexioniens. Archipræposito di-
gnissimo, Mæcenati propensissimo.

Admodum Reverentis atque Præclarissimis,
Dnis MAGISTRIS

In Reg. Gymnas. Wexion. S. Theol. &
Phil. Lectoribus laudatissimis, Patronis
& Promotoribus benignissimis.

Spectata integritatis ac fidei Viro,

Dno WILHELMO PIHL,

Antea Prætori territoriali, jam vero In-
spectori laudatissimo, avi materni loco
suspiciendo, devenerando.

Viro spectabili,

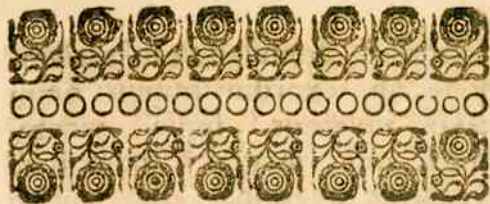
Dn. JOH. GABR. CASTORIN,
Benefactori & amico exploratissimo.

Vobis Mæcenas, Patroni, Promotores & be-
nefactores optimi, ob plurima, eaque ve-
re paterna beneficia, atque in spem ulterio-
ris benevolentiae & favoris, specimen hocce
academicum D. D. D.

Max. Rev. Admod. Rev. Præclariss. & ho-
nōrat. nominum vestrorum.

*Observantissimus & obstri-
ctissimus cultor*

JONAS BERGENHOLTZ.



PRÆFATIO.

QUOD in mente nostra
deprehenditur rationis
lumen, supremum Nu-
men nobis non frustra
contulisse & indidisse, sed in cer-
tum utique finem & scopum,
non potest non cuius manifestum esse.
Finis vero generaliter
loquendo, non nisi veritatis fuit
indagatio & cognitio. Hinc
mortalibus nihil fuisse vel prius
vel antiquius constat, quam ut
illam ipsam, pro modulo ingenii
& virium suarum, quisque e la-
tebris erueret & in publicam
protraheret lucem. Profecto si
A histo-

historiam consulamus literariam, inde ab exordio mundi omni ævo inventos fuisse videbimus, qui magno studio huic vacarint negotio. Hoc autem dolemus, plurimos illorum, loco veritatis deliria sæpe & sui cerebri figmenta in scenam produxisse posterisque transmisisse. Nomina sufficiat priscos Philosophos gentiles, qui utut nonnulla nobis reliquerint sobria sana & utilia; negari tamen vix ac ne vix poterit, plurima in scriptis eorum occurrere absurda & erronea. Causa præter conmatam mentis imbecillitatem, luxuriantis ingenii præcipitantiam & segnitiam in veritate iuste inquirenda, revelationis fuit defectus. Hinc apposite ad rem *LANGIUS* (a) *Cum hoc hominum genus, inquit, quod e-*
thni-

(a) *vid. bodeg. lat serm. pt. 3. præfat. pag. m. 11.*

3

*ethnicorum nomine appellamus, celestis
& revelata doctrina manerit expers,
quid sani, quid integri ac perfecti
ab illo expectare possumus, abunde li-
quet. Cæcus enim bodegus lumine
privatos viatores agit devios & in
foveam precipites. Hoc observan-
tes, qui ex cœtu Christiano Phi-
losophiæ operam dare cœperunt,
de illius emendatione saluberrim-
um cepere consilium, & ad a-
missam scripturæ sacræ, falsa &
absurda corrigere, deficientia sup-
plere, rationem adeo in rectam
viam deducere conati sunt. Et
hinc nata est distinctio inter *Phi-
losophiam Gentilem & Christianam*. De
hac nempe Christiana, loco spe-
ciminis academici, paucis agere
constitui, omnium bonorum fa-
vorem & benevolentiam certo
certius mihi promittens.*

SECTIO PRIOR.

§. I.

PER Philosophiam Christianam

intelligimus eiusmodi scientiam, quæ occasione veritatis in scriptura S. de rebus philosophicis occurrentibus magis excolitur, emendatur, amplificatur & confirmatur, quam in statu gentilismis vel factum est, vel facile fieri potuit. Duplex esse omnis cognitionis nostræ fundamentum, rationem & revelationem neminem fugit. Cum igitur Christiani rationem excolere studemus, stultum foret revelationem omnino relinquere, & nos ita gerere circa meditationes nostras philosophicas, quasi eam plane ignoraremus. Potius obligati sumus illam ipsam, tamquam pharum lucidissimam respicere & sequi, dum vasto eruditionis pelago nos committimus. Scilicet dantur in sacro codice, præter ipsa mysteria, quæ rationi impervia sunt, plurima, quæ simul per eam quodammodo patefcunt. Ad hæc ipsa

5
ipsa attendere debet philosophus christianus, & ad illorum amussim examinare illa quæ rationis scrutinio invenit: Si convenient cum Scriptura S. non possunt non vera esse, sin minus falsa omnino habenda & ab erroneo iudicio profecta; præstat quippe proprio mentis iudicio diffidere, quam Deo & religioni injurium esse.

§. II.

Hic tamen magna *cautela* opus est, ne decipiamur. Antequam enim Philosophus aliquid supponat tamquã veritatem, cui in meditationibus suis innitatur, certus omnino esse debet de mente spiritus Sancti & sensu genuino scripturæ, eam nempe hoc & non alio modo intelligendam & interpretandam esse. Unde facile colligitur, illis non tuto nos
super.

superstruere posse cognitionem nostram philosophicam, de quorum explicatione & interpretatione ad huc sub iudice lis est, adeoque ex hypothesei hominum pendent. In his enim sine aliquo respectu ad scripturam tantisper philosophari licet, donec argumentis idoneis demonstretur, quinam verus sit sensus, & quomodo scriptura in hoc casu sit intelligenda. Sed ubi scripturae sensus manifestus, apertus & evidens est, tum nulla lubest ratio, cur philosophus illa non sequatur, quæ S. S. affert.

§. III.

DEinde & illud vitandum, ne ex scriptura tamquam principio philosophemur, hoc est ex veritatibus, quas suggerit sacer codex, vel perfectum systema philosophicum, vel integram aliquam disciplinam condere & compila-

7
re in animum inducamus. Sane enim plurima in philosophia, & quidem omnibus fere scientiis, de quibus ne verbum exstat in S. Scriptura. Stultum itaq; foret, illa, quæ non inveniuntur, quærere, & quasi per crines trahere & contorquere verba, ut sensum aliquem eliciamus ad stabiliendum illa, quæ tantum ex hypothesi nostra deducuntur. Qua in re multum peccarunt nonnulli; ut qui ex primis capitibus Geneleos, integrum quoddam systema physicum voluerunt exstruere & orbi erudito obtrudere, tamquam Argi existimantes, se illa ipsa in scriptura pervidere posse. quorum ne minima quidem ibi exstant vestigia; non alium certe in finem, quam ut singulares suas opiniones & cerebri figmenta de rebus naturalibus stabilirent, & auctoritate S. Scripturæ pal-

8
palliarent: cujus vitii ab erudi-
tis jure arguuntur *COMOENIUS*,
CASMANNUS, *BAJERUS* aliique.

§. IV.

Videndum denique ne ex li-
bertate & usu philosophiæ
huius christianæ occasionem ar-
ripiamus *ulcerius, quam par est, pro-*
grediendi, existimantes nos ratio-
ne ea rimari posse, quæ longe
supra eam posita sunt. Ad quam
classem referuntur illi, qui ipsa
mysteria, rationis scrutinio subji-
cere voluere, utpote *BARTH.*
KECKERMANNIUS mysteriū Trini-
tatis ex ratione probari posse ad-
ferens. Huc pertinent, qui phi-
losophiam non tantum Scripturæ
interpretem, sed & omnium con-
troversiarum iudicem faciunt.

§. V.

Sunt qui existiment, hanc phi-
losophandi rationem, qua in
sub-

subsidium adhibetur Scriptura
 S., *absurdam* omnino esse & reji-
 ciendam. Verum si intra præ-
 scriptos limites & cancellos conti-
 neatur philologia Christiana,
 tantum abest, ut vel rejici vel
 damnari possit, ut potius com-
 mendari & probari debeat. Veri-
 tas enim nobis semper curæ cor-
 dique esse debet, omnique stu-
 dio & opera anniti decet, ut ad
 illam perveniamus. At quæ in S.
 Scriptura occurrunt, non possunt
 non, prout diximus, vera esse.
 Cum itaq; nos profiteamur chri-
 stianos, nonne ridiculum foret
 rejicere illa ipsa, de quorum a-
 podixi certissimi sumus, ratio-
 niq;ve permittere ut incertis pas-
 sibus vagetur?

§. VI.

GRatis etiam adseritur *confu-
 sionem & commixtionem* hinc
 existere. Tum demum obringe-
 ret

ret hoc ipsum, si contendere-
 mus S. Scripturam principium
 philosophiæ esse debere, & ipsa
 mysteria, quæ propria sunt The-
 ologiæ, philosophicæ subjicere-
 mus considerationi. Sed nun-
 quam hoc ipsum vel in mentem
 venit sanioribus philosophis. Cu-
 rat utraque quod suum est, reti-
 net distinctum suum principium.
 Libertas philosophandi non tolli-
 tur, sed potius augetur; ita ta-
 men, ut intra justos limites con-
 tineatur, ne ratio deliria proferat.
 Ubi enim veritas non amatur &
 retinetur, ibi revera existit con-
 fusio, non vero ubi semper
 & ubique ad illam habetur re-
 spectus. Ita in philosophicis mul-
 ta præsupponuntur ex una disci-
 plina in tractatione alterius, id
 que sine vitio confusionis.

SECTIO POSTERIOR.

§. I.

Postquam præstantiam Philo-
 sophi-

sophiæ Christianæ in communi
 asserimus, prærogativam ejus
 per varias disciplinas speciatim
 adstruere conabimur. Quod ita-
 que ad principem omnium scienti-
 arum Theologiam Naturalem attinet,
 novit quivis, ad quantum post
 tempora philosophorum gentili-
 um eversa sit hæc ipsa fastigium.
 Cujus certe rei precipua fuit caus-
 sa, revelatio, ad quam respici-
 ens ratio, Deum ejusque perfec-
 tiones considerare rectius, quam
 sibi relicta potuit. Et ambabus
 manibus amplectimur, quod scri-
 bit celeb. CHRISTIANUS WOLFF-
 US (b) in hunc modum: *Sacra scri-
 ptura suppeditat Theologia naturali pro-
 positiones, quæ in ea demonstrari de-
 bent, consequenter philosophus eas non
 invenire, sed tantum demonstrare te-
 netur. Enimvero qui in veritatibus*
 inve-

(b) *vid. Theol. Nat., Pt. Prior: Prole-
 gom: §. 22. p. 22.*

inveniendis, & in jam inventis demonstrandis versati fuere, ultro confitentur facilius esse, veritates jam inventas demonstrare, quam non dum inventas reperire, immo, demonstrari posse inventas, quas reperire non poteramus, etiamsi arte inveniendi polleamus, propterea quod de iis cogitandi ansa non suppeditabatur. Reperiuntur quidem nonnulla in scriptis gentilium de Deo sana; sed quorum plurima forte traditione ex ecclesia derivata, vel commercio cum populo Dei nituntur: verum simul observare licet in illis perperurima deliria & figmenta in doctrina de Deo, quæ satis comprobant, quam periculosum sit rationi quidquam tentare in his sine adjumento revelationis.

§. II.

IN doctrina de angelis etiam philosophiæ gentili longe antecedis

dit christiana. Fecere quidem mentionem dæmonum & geniorum gentiles; sed dubitanter nimis & confuse de iis locuti sunt. Probare voluit Aristoteles eorum existentiam ex motu cælorum constanti. Plato ex eo, quod Divinæ Majestati inconueniens esset sine ministris regere diffusum mundum. Alii aliter. Quæ quantum valeant, cuius patet. Feliciter in his versatur philosophus christianus; præsupponit enim integram, certam & apodicticam notitiam de existentia illorum ex S. Scriptura. Et deinde vires rationis excutit, facile videns hac probabiliter saltem eorum existentiam adstrui posse, attendendo nempe ad varios effectus, qui neque sola ex corporum natura proficisci, neque viribus humanis perfici possunt, talesque sunt ut neque a Deo ipso im-

mediate provenire queant; unde ad causam, quæ neque mere Divina, neque corporea neque humana sit, concludit.

§. III.

PRO afferenda *anima immortalitate* ratio haud spernenda suppeditat argumenta, quæ partim ex ipsa animæ essentia simplici & immateriali, partim ex justitia Divina desumit; verum sibi relicta, non potest non de veritate tanti momenti in dubitationem sæpe incidere. Hinc gentiles, quum in hoc dogmate confirmando vel maxime essent occupati, hæsitanter locuti deprehenduntur. Quod vel ex Cicerone colligere licet, qui utitur in antecedentibus, argumentis variis immortalitatem animæ adstruxisset, tandem tamen ait: (c) *si in*

hoc
(c) *vid. Cic. Maj. s. XXIII. §. 5. p. no. 877.*

hes erro. quod animos hominum immortales esse credam, libenter erro. Hic vero revelatio egregium præstat emolumentum, dum nos de veritate hujus rei plane convincit.

§. III.

ANtequam de facultatibus animæ agemus, in transcurso de mundo quædam adhibere lubet. Ubi quæstio occurrit magni ponderis, de illa ex qua productus est materia, cujus æternitatem magna pars gentilium propugnavit. Sed philosophus christianus ex scriptura sacra creationem nulla præexistente materia factam, & lecutam rerum omnium formationem cum suis circumstantiis perdiscit.

§ V.

DUæ distinctæ observatæ sunt in mente nostra potentia & facultates *intellectus* & *voluntas*, quas ambas suis laborare imperfecti.

fectionibus & vitiis gentiles ex posteriori sive experientia, satis superque cognoverunt. Hinc tantæ apud illos de hominum miseria querelæ, hinc crebræ lamentationes frequentesque gemitus, quod quasi inviti multa facerent, a quibus tamen abhorrebant. Unde Poëta :

*Nitimur in vetitum, semper cupimusq;
negata.*

Sed cum ipsum fontem & originem mali, prout postea dicitur, ignorarint, remediis præscribendis justis omnino impares fuere. Imprimis hoc dicendum venit de morbis voluntatis, quorum scaturiginem, sui puta amorem pervertum, ut sibi cognitum perspetumque non habuere; ita tantum abest, ut langventi voluntati mederi potuerint, ut ejuscemodi haud raro tradiderint præcepta moralia; quæ philautiæ alendæ

potius, quam compescendæ & intra rationis gyrum cogendæ interviunt. Unde iterum *LANGIUS* (d) *Ubi, inquit, non luculenta exstant vanitatis ac phibantia vestigia? & præcepta, nec non pungentes ambitionis stimuli? Ubi desunt vanitatis illecebræ, & varia malorum irritamenta? agrum ubiq; videmus male cultum, malis seminibus sparium, malorum fructuum satis feracem. Hic infelix luxuriatur lolium; illic steriles avenæ dominantur, & non raro frigidus in herba anguis latet. At in his multo tutius & feliciter versatur Christianus. Detecta enim prima origine & ipso fonte, ex quo propullulant hæc vitia voluntatis, & plura & certiora indies remedia & præcepta invenit, quibus effræni coërceantur affectus, amor proprio limites figantur & tranquillitas promoveatur, quam gentilis.*

B

§. VI.

(a) *vid. præf. ant. cit. p. 13.*

NEscit nemo, quam discrepantes sententiæ, dissidia & altercationes fuerint apud gentiles de *origine mali*. Nec mirum. Origō etenim mali, saltem cum suis circumstantiis considerata, est res facti, quæ nullo rationis acumine detegi potest, fide duntaxat historica cognoscenda. Gentiles vero ejusmodi historia cærebant. scriptura autem sacra docet primos homines creatos fuisse ad imaginem Divinam, h: e: integros & rectos sine ulla labe & vitio, eosdem vero suasu mali genii deceptos a Deo sponte defecisse, unde ipsi facti sunt vitiosi, & contagio mali in omnem progeniem transit. Atque hinc illæ lacrimæ. Novit igitur Philosophus Christianus veram originem mali, homini revelatione destituito imperscrutabilem.

§. VII.

Neqve minus in quæstione de *summo bono* turba cœcutivit gentilium; dum alii illud ipsam in virtutis actione posuerunt, alii in speculatione, alii in voluptate, & quæ sunt reliqua. Sed philosophus Christianus facile videt bonum, quatenus absolute summum spectatur, non nisi Deum ejusque fruitionem esse posse. Etenim oportet illud ipsum constans & perenne esse & quidem tale, ut desiderio hominis per omnia satisfacere valeat, eoque obtento, nil deesse, quod ad felicitatem facere possit. Qui certe characteres non nisi in Deum & unionem hominis cum Deo cadunt. Hæc autem veritas omnium evidentissime in S. literis proponitur, ubi etiam boni, quod diximus, obtinendi illa exhibentur media, quæ ratio vel

sagacissima ignorat. Dantur quidem nonnulli ex cana antiquitate, qui in Deo summum bonum quærendum esse docuerunt. Imprimis eo nomine laudari meretur Plato; verum, quemadmodum pro more suo egregie observat celeb. *BLINDEUS* (e) *hæc apud eos incertis nitebantur fundamentis.*

Faxit Deus T. O M, qui & revelationis & rationis lumen nobis concessit, sic utamur utroque, ut summi boni simus participes tam in hac, quam futura vita.

(e) *vid. Theol. mor. pt. 1. c. 1. Sec. IV. §. CXIV. p. m. 146.*

